

PROVET I HISTORIA 28.9.2018 BESKRIVNING AV GODA SVAR

Examensämnets censorsmöte har godkänt följande beskrivningar av goda svar.

I bedömningen av provet i historia betonas kunskaper och tanke sätt typiska för ämnet och den ämneskunskap som läroplanen förutsätter, samt ett korrekt och exakt bruk av centrala historiska begrepp. Även förmågan att tolka och bedöma historiska källor kritiskt, att dra självständiga slutsatser och att jämföra tolkningar av historiska frågor samt att kunna ta ett motiverat ställningstagande till dem, är centrala kriterier för bedömningen.

Av svaren framgår att examinanden förstår vad som utmärker olika tidsperioder och kan ställa problem och förändringsprocesser i hens egen tid i relation till ett historiskt sammanhang. Examinanden kan operera med centrala historiska begrepp som tid, förändring och kontinuitet samt gestaltning av orsakssamband. I materialuppgifterna visar examinanden att hen kan bedöma och utnyttja texterna och det visuella materialet på ett kritiskt sätt. I diskussionsuppgifterna och de uppgifter som innehåller kunskapsmässiga konflikter visar examinanden att hen kan förstå tolkningens betydelse för historisk kunskapsbildning samt orsakssambandens mångbottnade och komplexa karaktär. Examinanden kan analysera mänsklig verksamhet och mänskliga fenomen utifrån varje tidsperiods egna utgångspunkter och skilja dem från aspekter i nutiden. Vid bedömningen fästs uppmärksamhet vid examinandens färdighet att skapa strukturerade helheter av sina kunskaper och förmåga att skilja mellan väsentlig och oväsentlig information.

Tabellen nedan är avsedd som stöd för bedömningen och den lyfter särskilt fram också de dimensioner av svaret som är kopplade till målen för examinandens färdigheter. Beskrivningarna i tabellen ska ses som exempel.

I de uppgiftsspecifika beskrivningarna av goda svar ges bedömningskriterierna indelade i två nivåer, för goda och berömliga svar. **För uppgifter värda 20 poäng motsvarar goda svar 7–13 poäng och berömliga svar 14–20 poäng. För uppgifter värda 30 poäng är motsvarande gränser 11–20 och 21–30 poäng.**

	0	Nöjaktig	God	Berömlig
<i>Riktig och relevant kunskap; exakt begrepps-användning</i>	Ingen kunskap som förutsätts i uppgiften. Uppgiften har förståtts fel.	Knapphändigt innehåll eller innehåller mycket irrelevant. Mycket bristfällig hantering av begrepp. Svarar endast delvis på uppgiften.	Förhållandevis exakt kunskap som motsvarar uppgiften väl. God hantering av begrepp.	Exakt hantering av kunskap och begrepp. Väsentligt och med tanke på uppgiften meningsfullt avgränsat kunskapsinnehåll.
<i>Analytiskt, logiskt, välunderbyggt</i>	Ostrukturerat, oredigt. Ogrundade påståenden.	Knapphändiga grunder för framlagda påståenden. Svagt analyserande granskning av ämnet. Katalogmässig eller oklar struktur.	Förhållandevis goda grunder för påståenden. Följdriktig granskning av ämnet, även om brister förkommer ställvis. Till vissa delar analytiskt.	Mycket analytiskt generellt grepp. Goda grunder för påståenden samt följdriktig och argumenterande granskning av ämnet.
<i>Kritiskt, flera perspektiv, förmåga att utvärdera och tillämpa kunskap</i>	Inga (käll)kritiska observationer och ingen förnuftsbase-rad utvärdering eller tillämpning av kunskaperna. Inga tecken på förmåga att diskutera olika tolkningar eller alternativ.	Svaga tecken på källkritik. Några sporadiska och svaga tecken på olika perspektiv och diskussion kring tolkningsmässighet. Förmågan att tillämpa kunskap är svagt skönjbar.	Ställvis god (käll)kritisk diskussion och goda tolkningar. Några goda exempel på tänkande som representerar ett grepp med flera perspektiv. Några exempel på förmåga att utvärdera och tillämpa kunskap.	Skarpt och insiktsfullt (käll)kritiskt grepp. Välövärdig diskussion ur flera perspektiv. Flera exempel på utvärdering och tillämpning av kunskap.

DEL I

1. Industrialiseringens utveckling (20 p.)

1.1. (8 p.)

I ett gott svar konstateras att Storbritanniens relativa ställning i världens industriproduktion var som starkast i slutet av 1800-talet och att den började försvagas i början av 1900-talet. USA:s relativa ställning förstärktes i jämn takt under hela perioden, så även Tysklands, om än inte lika kraftigt. I den inbördes ordningen mellan länderna var Storbritannien först ännu år 1880, men landet förlorade därefter sin plats först till USA och senare även till Tyskland. I svaret syns att examinandena har förstått att förändringarna i tabellen är relativa och inte absoluta; Storbritanniens produktion har alltså inte nödvändigtvis minskat i absoluta tal under 1900-talet.

I ett berömligt svar fäster examinandena uppmärksamhet vid förändringar i utvecklingstakten: Storbritanniens snabbaste utvecklingsfas inföll redan under perioden 1800–1860, Tysklands 1860–1900. I USA var utvecklingen snabbare redan från 1830, men den kvantitativt största utvecklingen skedde först från 1880. I svaret konstateras att Rysslands utveckling varit mycket långsam, och i början av 1900-talet försvagades landets relativa position.

1.2. (12 p.)

I ett gott svar konstateras att Storbritanniens ledande ställning länge grundade sig på att landet var en pionjär inom industrialiseringen, vilket var ett resultat av många olika faktorer (i landet fanns kapital, naturresurser, teknologi och arbetskraft). Tysklands ställning började stärkas efter föreningen av riket, och bland faktorerna bakom utvecklingen nämns till exempel landets omfattande naturresurser, den teknologiska utvecklingen eller det stora, enhetliga marknadsområdet. De stora naturresurserna och de omfattande marknaderna förklarar den snabba utvecklingen i USA, vilken inleddes när arbetskraften växte under senare hälften av 1800-talet.

I ett berömligt svar behandlas på ett mer täckande sätt de ovan nämnda faktorerna för de olika länderna. I svaret noteras att länderna i tabellen fram till mitten av 1800-talet täckte en femtedel av världens samlade volym när det gäller manufaktur- och industriproduktion, men 1913 redan två tredjedelar. Det beror på att världen utanför västvärlden stod för en i förhållande mindre andel av världens industriproduktion.

2. Förhandlingarna i München 1938 (20 p.)

I ett gott svar visar examinanden att hen förstår att Neville Chamberlain tillhörde en generation som själv hade upplevt fasorna under första världskriget och inte trodde att någon längre skulle önska ett nytt krig. Chamberlain och de andra ledarna för de allierade i väst förstod inte hur stor bitterheten var i Tyskland på grund av fredsvillkoren efter första världskriget och trodde därför att inte heller Hitler till slut skulle vilja ha ett storkrig. Å andra sidan upplevde man i England att fredsvillkoren efter första världskriget hade varit orimliga och förhöll sig därför förstående till de åtgärder som vidtogs i Tyskland före andra världskriget. Examinanden beskriver hur Tyskland systematiskt förberedde sig för ett storkrig efter att Hitler kommit till makten. Målen hade skissats upp av Hitler redan i boken *Min kamp*.

I ett berömligt svar analyserar examinanden mer ingående förstörelsen under första världskriget och motiverar med hjälp av dem varför man ville undvika ett nytt storkrig och trodde på Hitlers försäkringar. Examinanden beskriver mer i detalj händelserna mellan avtalet i München och andra världskrigets utbrott, särskilt Molotov-Ribbentrop-pakten med sina hemliga tilläggsprotokoll. I ett berömligt svar utnyttjar examinanden videoklippen som finns i materialet, och förstår att Chamberlain var en politiker som uppträdde i det offentliga rummet.

3. Strukturomvandlingen i det finländska samhället (20 p.)

I ett gott svar syns att examinanden har förstått att man med strukturomvandlingen avser det finländska samhällets snabba förändring från ett jordbrukssamhälle till ett modernt servicesamhälle. Till följd av mekaniseringen av jordbruket fanns det inte tillräckligt mycket arbete på landsbygden, vilket ledde till att särskilt unga ur de stora åldersgrupperna flyttade till städerna i södra Finland. Det ledde i sin tur till en snabb urbanisering av det finländska samhället. Kvar på landsbygden blev den åldrande befolkningen, servicen minskade och många gårdar blev öde. I städerna rådde däremot bostadsbrist, vilket ledde till att man byggde förorter. Boendestandarden i förorterna var ofta bättre än på landsbygden. Levnadsstandarderna var högre i städerna, vilket kom till uttryck till exempel i att olika slags hushållsmaskiner blev allt vanligare. I städerna uppstod nya serviceyrken, som sysselsatte särskilt kvinnor. Kvinnornas förvärvsarbete utanför hemmen ökade betydligt under den aktuella perioden. Även kvinnornas utbildningsnivå steg, vilket till exempel ledde till ökade krav på jämställdhet mellan kvinnor och män.

I ett berömligt svar granskas strukturomvandlingens följder mer analytiskt och kritiskt. Till exempel var en stark social kontroll utmärkande för landsbygdssamhället. Många upplevde att livet i städerna var friare, men å andra sidan har det faktum att gemenskapen upplöstes betraktats som en orsak till att människor känner sig rotlösa och ensamma. Stadsbornas band till landsbygden bröts inte nödvändigtvis, utan det blev till exempel vanligare att man skaffade sig en sommarstuga i den tidigare hemtrakten. Till följderna hörde även förändringar i värdegrunden, vilket tog sig uttryck till exempel i att skilsmässorna ökade.

4. Renässansen (20 p.)

4.1. (10 p.)

I ett gott svar visar examinanden att hen förstår att renässansen inföll i brytningen mellan medeltiden och nya tiden och förklarar antingen med hjälp av etymologin eller på annat sätt att hela renässansens idé var en beundran av antiken och imitation av antik konst. Examinanden ger några konkreta exempel på detta.

I ett berömligt svar förstås konst på ett mångsidigt sätt. Examinanden ger exempel från flera olika områden inom konsten (måleri, bildhuggeri, arkitektur). Examinanden använder sig i svaret av det givna materialet till exempel genom att känna igen Konstantinbågen på Botticellis målning eller genom att analysera andra drag ur antikens konst som förekommer på målningen.

4.2. (10 p.)

En av de viktigaste förändringarna under renässansen gällde konstnärens ställning. I ett gott svar nämns till exempel att en konstnär under medeltiden hade varit en yrkesman, jämförbar med en snickare eller timmerman och att hen hade fått ungefär lika mycket betalt och haft ungefär samma sociala status som andra hantverkare. I och med renässansen uppstod tanken på att konstnären hade en högre ställning och en idé om konstnärsgenier. Deras sociala ställning förbättrades och de fick bättre betalt än vanliga hantverkare.

I ett berömligt svar konstaterar examinanden till exempel att signeringen av verket var ett tecken på att konstnären upplevde att hens eget värde hade ökat. Under medeltiden var det oftast kyrkan som beställde konst. I och med renässansen började också företrädare för den förmögna eliten, köpmän och furstar beställa konst. Vid sidan om religiösa motiv började det också i viss mån förekomma världsliga motiv. I ett gott svar betonas emellertid också kontinuiteten. Konstnärernas ateljéer fungerade fortfarande under renässansen på samma sätt som hantverksföretag. Mästarna fick hjälp av lärlingar och gesäller, som gjorde en del av målningarna. Också största delen av konsten var fortfarande religiös, och kyrkan spelade alltså en viktig roll som beställare av konst.

5. Finlands ställning i det svenska riket (20 p.)

I ett gott svar ger examinandena några motiveringar som talar för att Finland hade en särställning: det geografiska avståndet till moderlandet, ibland önskade ledande män styra det finländska området rätt så oberoende av moderlandet (till exempel Johans hertigdöme eller Klaus Fleming som ståthållare i Finland), och de särskilda krav som det finska språket gav upphov till. Examinandena presenterar också några motiveringar som talar mot en särställning: det svenska rikets lag, kungens ställning under enväldet, insamlingen av skatter till statskassan.

I ett berömligt svar konstaterar examinandena att Finland inte hade någon betydande särställning i det svenska riket, utan Finland var en jämlik del av riket, som under medeltiden kallade Österland, senare Finland. Examinandena visar att hen är medveten om att benämningen "Sverige-Finland" bottnar i ett nationalistiskt behov att uppfinna historiska grunder för den självständiga finska staten. Examinandena kan diskutera användningen av termen "Sverige-Finland" som ett exempel på politisk användning av historia. Termen togs nämligen i bruk i början av självständighetstiden.

6. Kinas ställning på 1800-talet (20 p.)

6.1. (10 p.)

I ett gott svar konstateras om bilden till exempel att stormakterna delar Kina imperialistiskt och att gestalten som föreställer Kina förskräckt följer med situationen i bakgrunden. Bilden avspeglar också stormakternas inbördes kamp om områden.

I ett berömligt svar konstateras att Frankrike (det land som tecknaren kommer från) skildras som mer fredligt. Japan verkar fundera över om det lönar sig att delta i "ätandet av kakan" eller inte.

6.2. (10 p.)

I ett gott svar konstaterar examinanden att västlänterna strävade efter att trygga sin ställning i Kina på 1800-talet. Kina blev tvunget att öppna sina hamnar och bevilja andra länder specialrättigheter. Bland andra Opiumkriget och boxarupproret var konkreta exempel på västlänternas påtryckningar mot Kina. Konflikterna har tidsbestämts.

I ett berömligt svar analyserar examinanden mer ingående västlänternas politik gentemot Kina. Underkuvandet av kineserna skedde bland annat med hjälp av opium, som användes som betalningsmedel för siden, te, kryddor och porslin. Examinanden förmår också analysera Kinas speciella ställning som ett land som inte var en koloni men som ändå stod under starkt inflytande från västlänterna.

DEL II

7. Människan, naturen och miljön (30 p.)

7.1. (6 p.)

Bilden i materialet skildrar ett landskap som förorenats av industrialiseringen på 1800-talet. Människan har omformat miljön för sina egna syften och exploaterar naturresurserna. Miljön är förorenad: skorstenarna i bakgrunden på bilden förorenar exempelvis luften. Källkritik kan förekomma: bilden är konstnärens syn på miljön.

7.2. (12 p.)

I ett gott svar förmår examinandan nämnda någon central slutsats utifrån varje textutdrag. Bacon skildrar i sitt verk människans rätt att kontrollera naturen uttryckligen utifrån ett löfte från Gud. Även Linné hänvisar till Gud, men i textutdraget av honom ses människan som en del av naturen. Genom sin verksamhet hyllar hon Gud, det viktigaste syftet är alltså inte att underkva naturen. Carson beskriver å sin sida hur ett hänsynslöst utnyttjande av naturen hotar den ekologiska balansen.

I ett berömligt svar jämför examinandan mer ingående naturrelationen i de olika textutdragen. Textutdraget av Linné förmedlar en bild av en kedja av allt levande, där också människan ingår. Carson lyfter fram hur människan genom sin verksamhet också kan förstöra naturen. Den idé om herravälde över naturen som Bacon representerar är enligt Carson omöjlig, eftersom den inte bevarar en livskraftig natur eller betonar naturens egenvärde.

7.3. (12 p.)

I ett gott svar konstateras att naturskyddsidén uppstod på 1800-talet, eftersom de negativa följderna av människans utnyttjande av naturen kom allt tydligare fram genom industrialiseringen och den kraftiga förorening den ledde till. Examinanden diskuterar de olika delområdena inom naturskyddet, såsom fredandet av djur och inrättandet av naturskyddsområden. Examinanden ger också några exempel på hur den vetenskapliga utvecklingen under 1900-talet har påverkat naturskyddet (till exempel biologins och ekologins utveckling).

I ett berömligt svar syns att examinandan på ett mer ingående sätt förstår hur naturskyddet var kopplat till den samhällsliga utvecklingen under 1800-talet (industrialiseringen och urbaniseringen). I svaret kan man analysera hur det tidiga naturskyddet utvecklats från 1960-talet till en mer omfattande miljörörelse. Examinanden kan till exempel nämna de viktiga miljötänkarna under 1900-talet (till exempel Aldo Leopold, Arne Naess, Pentti Linkola).

8. USA:s roll i världspolitiken (30 p.)

8.1. (4 p.)

Uttrycket "världspolis" används i allmänhet som en negativ bedömning av USA:s utrikespolitik, även om det ibland kan användas i neutral bemärkelse, men sällan på ett positivt sätt. Tolkningen som ingår i den här bedömningen är att USA verkar i världen på ett sådant sätt att landet styr frågor förutom direkt i enlighet med egna och allierades intressen också i enlighet med vad USA anser gynna världen överlag.

I ett berömligt svar konstateras till exempel att USA kritiseras för att det generaliserar sina egna situationsbedömningar och sina egna värderingar till att gälla också andra länder.

8.2. (12 p.)

I ett gott svar lyfter examinandena fram huvuddragen i bägge textutdragen: enligt Bush är USA:s verksamhet fredlig och främjar demokrati, medan Putin anser att USA i själva verket inte gynnar demokratin i världen när landet ingriper militärt i andra länders inre konflikter, eftersom resultatet är kaos i dessa länder.

I ett berömligt svar analyseras och jämförs textutdragen mer ingående. Bush kopplar samman frihet inom ekonomi, på marknaderna och inom handeln med ökad demokrati och anser att de stämmer överens med USA:s egna intressen. Putin anser å sin sida att inte heller USA:s egna intressen i långa loppet gynnas av att landet har ingripit militärt i andra länders interna konflikter. Enligt Putin uppstår det nämligen bara kaos i de här länderna efter att USA har lämnat området. Putin anser att USA gjort samma misstag ett flertal gånger och landet borde hålla sig till de metoder som diplomatin erbjuder.

8.3. (14 p.)

I ett gott svar kopplar examinandena textutdragen till några centrala händelser. Enligt Bush har USA strävat efter att påverka ekonomiska och kommersiella ekonomiska avtal ute i världen, för att på så vis minska regleringen på de här områdena. Ur USA:s perspektiv skulle detta tjäna landets intressen. Putins bedömning får stöd av att det i de nämnda länderna – Irak, Afghanistan och Libyen – där USA har ingripit för att avsätta tidigare regeringar, har varit svårt eller tills vidare omöjligt att skapa ett nytt stabilt styre. Länderna har länge varit instabila på grund av konflikter mellan befolkningsgrupper. Delvis därför kunde ISIS uppstå i Irak, vilket också har motverkat USA:s egna intressen.

I ett berömligt svar motiverar examinandena mer ingående, till exempel genom att hänvisa till olika handelsförhandlingar, hur den linje som företräds av Bush har kommit till uttryck i USA:s politik under 2000-talet. Man bör notera att Bush höll sitt tal 1999, alltså innan han blivit president och före terrordådet i New York 2001, varefter USA:s politik i världen förändrades. Till stöd för Putins bedömning kan man göra en mer ingående granskning av utvecklingen i de länder som nämns i textutdraget. Under Barack Obamas presidentskap förhöll USA sig mer försiktigt till militär intervention.

9. Finlands självständighet (30 p.)

9.1. (10 p.)

I ett gott svar konstateras till exempel att Rådssryssland ville stödja arbetarna i Finland i kampen mot borgerskapet. Hindenburg å sin sida betraktade Finland som en allierad och som en buffert mot såväl Rådssryssland som mot de västliga entente-staterna.

I ett berömligt svar visar examinanden att hen förstår att den politiska situationen i Ryssland och Finland var instabil. Lenin verkade efter oktoberrevolutionen med försiktighet och hans tal kan knytas till revolutionspropaganda. Av Hindenburgs uttalande framgår Tysklands behov av att säkra sina intressen på östfronten i den situation som uppstått efter ryska revolutionen. I ett berömligt svar betraktar examinanden Finlands ställning som en del av det bredare politiska fältet i Europa. Någon källkritisk synpunkt lyfts fram.

9.2. (10 p.)

I ett gott svar förstår examinanden att Rådssryssland stödde de röda i Finland och att Tyskland stödde de vita trupperna. Examinanden nämner tyskarnas landstigning i Hangö och deras deltagande i krigshändelserna.

I ett berömligt svar konstaterar examinanden att Leninregeringens strävanden i Finland misslyckades eftersom de röda förlorade inbördeskriget och Finland inte blev någon socialistisk stat. Tyskland lyckades emellertid i början, men förlusten i världskriget ledde bland annat till att kungaprojektet gick om intet.

9.3. (10 p.)

I ett gott svar visar examinanden att hen förstår att relationerna mellan det borgerliga Finland och det socialistiska Sovjetunionen från början var spända. Finländarnas frändefolkskrig och de vita generalernas Aunusexpedition försämrade relationerna. Examinanden nämner också fredsförhandlingarna och freden i Dorpat 1920.

I ett berömligt svar analyserar examinanden mer ingående relationerna mellan Finland och Rådssryssland (till exempel en analys av Mannerheims roll, Lenins svårigheter med att skapa lugn i det egna landet och hans målsättningar i fråga om Finland).